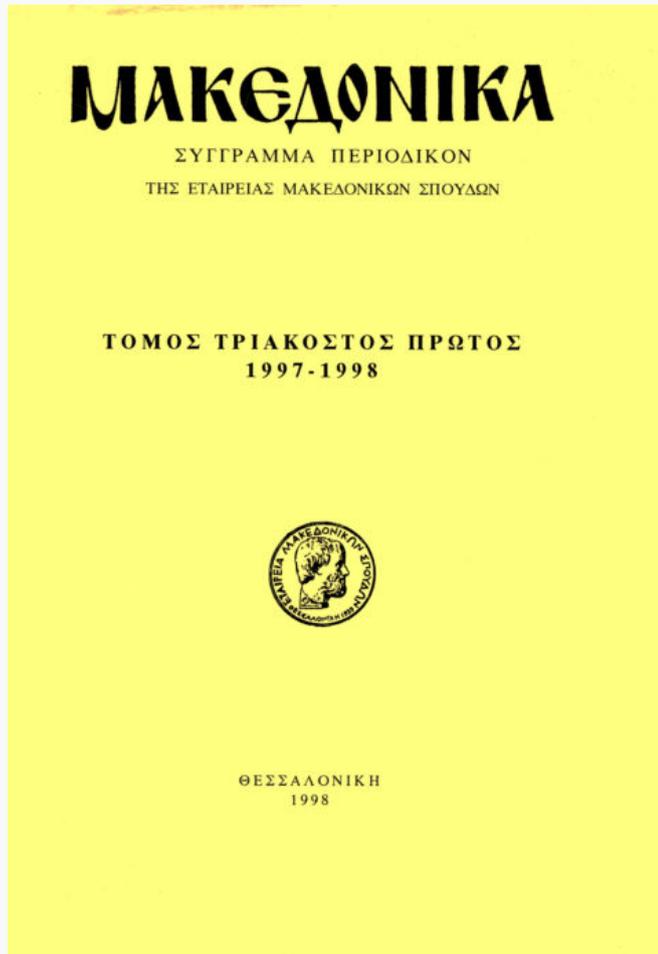

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

Ο μητροπολίτης Μελενίκου Προκόπιος ο Σερραίος: (περίπτωση ορθόδοξου αρχιερέα στη δίνη των εθνοφυλετικών ανταγωνισμών και της διαμάχης Αθηνών-Φαναρίου)

Ιωάννης Θ. Μπάκας

doi: [10.12681/makedonika.126](https://doi.org/10.12681/makedonika.126)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπάκας Ι. Θ. (1998). Ο μητροπολίτης Μελενίκου Προκόπιος ο Σερραίος: (περίπτωση ορθόδοξου αρχιερέα στη δίνη των εθνοφυλετικών ανταγωνισμών και της διαμάχης Αθηνών-Φαναρίου). *Μακεδονικά*, 31(1), 259–280. <https://doi.org/10.12681/makedonika.126>

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Ο ΣΕΡΡΑΙΟΣ¹
(Περίπτωση ορθοδόξου αρχιερέα στη δίνη των εθνοφυλετικών ανταγωνισμών
και της διαμάχης Αθηνών-Φαναρίου)

Κατά την κρίσιμη φάση της εμφάνισης και έξαρσης του Βουλγαρικού Ζητήματος στο χώρο της Μακεδονίας οι περιπτώσεις ιεραρχών του Οικουμενικού Πατριαρχείου, φιλικά προσκεimένων προς το βουλγαρικό στοιχείο και ενδοτικών στις απαιτήσεις του, σκανδάλισαν, προβληματίσαν και ανησύχησαν πολλούς. Ιδιαίτερα η κατάσταση αυτή ενόχλησε την ελληνική εξωτερική πολιτική και τους εκπροσώπους της, δηλαδή τις κατά τόπους ελληνικές διπλωματικές αρχές, που έβλεπαν ορισμένους μητροπολίτες να μην πειθαρχούν στις δικές τους γραμμές και υποδείξεις.

Οι διαφωνίες των εκπροσώπων του ελληνικού κράτους και μητροπολιτών πάνω σε κείρια εθνικά θέματα που χαρακτηρίζουν την εποχή αυτή, οδηγούσαν αρκετές φορές σε ανοιχτές συγκρούσεις και σε προσωπικές αντεγκλήσεις². Η διαφορετική πολιτική που πολλές φορές ακολουθήθηκε από τα δύο εθνικά κέντρα, την Αθήνα και το Φανάρι, αιτιολογεί την κατάσταση. Η παρέμβαση της ελληνικής πολιτικής στο μακεδονικό και θρακικό χώρο προκάλεσε την αντίδραση των μητροπολιτών, της εθναρχούσης δηλαδή Εκκλησίας, και των τοπικών αρχόντων, που έβλεπαν τους εαυτούς των να παραγκωνίζονται στη χάραξη της εθνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής από το ελληνικό κράτος³.

Ο ίδιος ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' αναφερόμενος στο ζήτημα αυτό δήλωσε: *Ήλεσκόπει ή πολιτική αὐτή εἰς τήν ἀναφανδόν συνεργασίαν τῶν ἀνά τὰ ἐπίμαχα μέρη, καί ἀκολούθως πανταχού ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν μετὰ τῶν προξένων προεξαρχόντων αὐτῶν ἐπί τοῦ ἐπιδεικτικότερον. Ἡ τάσις ἀφεώρα εἰς τήν ὑπόδειξιν καί κατ' ἀκολουθίαν εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία διατελεῖ ἡ δέον νά διατελῇ ὑπό τήν προστασίαν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως· ὅτι οἱ κάτοικοι ἐκείνων τῶν μερῶν ὄφειλον νά ἐννοήσωσι καί νά*

1. Ν. Ι. Γιαννόπουλος, «Ἐπισκοπικοί κατάλογοι Θεσσαλίας», *Ἐπετηρίς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσῶ*, 1 (1914) 302: Ἐπισκοπή Τρίκκης: Προκόπιος Α' Σερραῖος εἶτα παυθεῖς καί μετέπειτα Ἐρσεκίου καί μετὰ ταῦτα Μελενοῖκου ἔνθα ἔτελεύτησε».

2. Κων. Βακαλόπουλος, *Ὁ Βόρειος Ἑλληνισμός κατά τήν πρώιμη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Αγῶνα (1878-1894)*, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 207.

3. Αθ. Καραθανάσης, «Ὁ πατριάρχης Ιωακείμ Γ', ἡ Αθήνα καί το Φανάρι - Περίοδος ἐθνικῶν περιπετειῶν», *Ἐπιστημονικό Συμπόσιο: Χριστιανική Μακεδονία - Ὁ ἀπό Θεσσαλονίκης οἰκουμενικός πατριάρχης Ιωακείμ Γ' ὁ Μεγαλοπρετής*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 161.

αίσθανθῶσι, ὅτι δέον εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν καὶ τὰς κοινοτικὰς καὶ κοινωνικὰς χρείας νὰ προσέρχωνται εἰς τὸ προξενεῖον, ὥστε νὰ ἐθισθῶσιν ἀποβλέποντες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ δόγμα τοῦτο τῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς... ἐδημιούργησε σύγχυσιν, ἀνέτρεψεν αἰῶνων καθεστῶς, ἐξήγειρε τοὺς ἀπεναντίους οὐ μόνον εἰς ἄμυναν, ἀλλὰ καὶ ἐπίθεσιν. Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς ἐκλονίσθησαν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν προχωροῦντες μετὰ δειλίας τινός καὶ ἐνδοιασμοῦ συρόμενοι εἰς νέαν ὁδόν. Ταῦτα δὲν ἐδήλουν, πολλοῦ γε καὶ δὴ, ἔλλειψιν φιλοπατρίας καὶ πόθων προγονικῶν, ἀλλὰ φόβον μὴ τὸ ἐγχείρημα ἀποβῆ εἰς κοινήν ὀλεθρίαν⁴.

Στη διαμάχη αὐτὴ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, κυρίως κατὰ τὴν πρώτη πατριαρχία τοῦ Ἰωακείμ Γ', ἀποφάσισε νὰ μὴν ἐπιτρέψει σε ἀρχιερεῖς τοῦ τῆ συμμετοχῆ σε «προπαγανδιστικὴς» υπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐνέργειες⁵, δρῶντας ἔτσι φυλετικά καὶ διαιρώντας τὸ ποιμνίό τους, τὸ ὁποῖο σε ὁρισμένες ἐπαρχίες δὲν ἦταν ἀμιγῆς. Ὁ Ἰωακείμ Γ' πίστευε στὶς δυνατότητες τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς τοῦ Πατριαρχείου καὶ γι' αὐτὸ ἐπιδίωκε τὴ βελτίωση τῶν σχέσεων μὲ ὅλους τοὺς Σλάβους ὀρθοδόξους. Πίστευε ὅτι ἡ ἀρση τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος θὰ βοηθούσε ὄχι μόνον τὴν οἰκουμενικὴν τοῦ πολιτικῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα στὴ Μακεδονία. Ζητοῦσε λοιπὸν τὴν ἐπαναφορὰ τῶν πρωτοβουλιῶν στους μητροπολίτες, κυρίως στα ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα, ποὺ εἶχαν περιέλθει βαθμηδὸν στους προξένους⁶. Τελικὰ ἡ κατάστασις ἐγείρε υπὲρ τῆς Ἀθῆνας μὲ τὴν ἐπιβολή τῆς πολιτικῆς τῆς καὶ τὸ τέλος τῆς ἐθναρχικῆς παράδοσης τοῦ Πατριαρχείου⁷.

Μέσα στὴ δίνη τῶν φυλετικῶν ἀναγωνισμῶν καὶ τῆς διαμάχης τῶν δύο ἐθνικῶν κέντρων βρέθηκαν, ὡπως ἦταν φυσικὸ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πολλοὶ ἱεράρχες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ποὺ ποίμαιναν βαλκανικὲς ἐπαρχίες, στὶς ὁποῖες εἶχαν προκύψει προβλήματα κυρίως μὲ τοὺς Σλάβους, Βουλγάρους ἢ Σέρβους. Στὴν περίοδο 1866-1870 σημειώθηκε ἡ μεγαλύτερη πρόοδος τῶν Βουλγάρων στὴ διαφιλονικούμενη κεντρικὴ ζώνη τῆς Μακεδονίας. Χαρακτηριστικὴ υπῆρξε ἡ περίπτωσις τῆς ἐπαρχίας Πολυανῆς, ἡ ὁποία, μὲ πρωτοστάτη τὸ φιλοβούλγαρο ἐπίσκοπό τῆς Παρθένιο, εἶχε γίνει μετὰ τὰ Βελεσά τὸ ισχυρότερο βουλγαρικὸ κέντρο στὴ Μακεδονία⁸. Οἱ ἀρχιερεῖς αὐτοὶ κατηγορήθηκαν ἀπὸ τοὺς εκπροσώπους τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀθῆνας γιὰ υποχωρητικότητα καὶ πνεῦμα συνδιαλλαγῆς ἀπέναντι στο σλαβικὸ στοιχεῖο ἢ γιὰ ἔλλειψη συνεργασίας μὲ τὸ ἐθνικὸ κέντρο τῶν Ἀθηνῶν. Χαρακτηριστικὰ

4. *Μακεδονία 4000 χρόνια Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ*, Ἀθῆνα 1982, σ. 555 σημ. 61.

5. Αθ. Καραθανάσης, *ὁ.π.*, σ. 162, ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία.

6. *Μακεδονία 4000 χρόνια, ὁ.π.*, σ. 556 σημ. 71.

7. Αθ. Καραθανάσης, *ὁ.π.*, σ. 167.

8. *Μακεδονία 4000 χρόνια, ὁ.π.*, σ. 453.

ήταν τα λόγια του Έλληνα προξένου στο Μοναστήρι σε επιστολή του στις 20 Μαρτίου 1891 προς τον Έλληνα πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη⁹: *Βλέπετε, κύριε Πρεσβεντά, με ποίους ανθρώπους πρόκειται να εργασθώμεν, καίτοι γινώσκουσιν οὔτοι τὸ δύσκολον τῆς ὑμετέρας θέσεως καὶ τῆς ἀπείρου δυσχερείας μας. Ἐν τούτοις οὐχὶ μόνον δὲν φείδονται ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ζητοῦσι νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς στεναχωρίας μας καὶ νὰ μᾶς πείσωσι θέτοντες ὡς σημεῖον τῆς σκοποβολῆς των ὅ,τι ἡμεῖς ζητοῦμεν διὰ τόσον χρηματικῶν θυσιῶν καὶ ἀγῶνων νὰ προαγάγωμεν καὶ νὰ παγιώσωμεν. Ἐννοοῦσι δῆλον ὅτι νὰ μᾶς κτυπήσωσι κατάκαρδα... Δὲν ἔχουσι δίκαιον οἱ λέγοντες ὅτι, ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν Μητροπολίτας, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ ἄλλοι ἡμῶν ἐχθροὶ δὲν ἔχουσι ἀνάγκη ἐπισκόπων. Τέτοιες περιπτώσεις ἦταν των Νευροκοπίου Γρηγορίου, Καστορίας Φιλαρέτου, Στρωμνίτης Καλλινίκου, Πελαγονίας Νεοφύτου, Φιλίππων καὶ Δράμας Γερμανοῦ, Σερρών Κωνσταντίνου Βαφεΐδη καὶ Λουκά Πετρίδη, Πολυανῆς Μελετίου καὶ Παναρέτου, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὰς ἐπέτρεψαν τὴν ἰδρυσθῆναι βουλγαρικῶν σχολείων σὲ χωριά των επαρχιῶν τους παραγνωρίζοντας τὴν ἐλληνικὴ ἀντίδραση¹⁰.*

Ανάμεσά τους και ίσως η πιο χαρακτηριστική περίπτωση ήταν αυτή του μητροπολίτη Μελενίκου Προκοπίου, Σερραίου στην καταγωγή και σλαβόφωνου στη γλώσσα¹¹. Οι κατηγορίες σε βάρος του Προκοπίου δεν μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητες και από τη γενικότερη κατάσταση που επικρατούσε, από το 1860 περίπου, στο Πατριαρχείο, κυρίως με τη διαμάχη μεταξύ των υποστηρικτών του γεροντισμού και αυτών με τις νέες φιλελεύθερες αντιλήψεις στο χώρο της διοίκησης της Εκκλησίας. Αυτές είχαν μεγάλες επιδράσεις στο κοινοτικό σύστημα των χριστιανικών κοινοτήτων της οθωμανικής αυτοκρατορίας¹².

Ο Προκόπιος, μεγάλος σε ηλικία αρχιερέας¹³, την εποχή των αλλαγών στο διοικητικό σύστημα της Εκκλησίας και ευεργετημένος από τον Ιωακείμ Β΄, έναν από τους τελευταίους εκπροσώπους του γεροντισμού¹⁴ που τον βοήθησε να επιστρέψει στο Μελένικο ως μητροπολίτης, ήταν φυσικό ν' ακολουθήσει κι αυτός πέραν των άλλων και τη γραμμή των οπαδών του γεροντισμού και να έλθει σε αντίθεση με τους υποστηρικτές της άλλης πλευράς, που επιδίωκαν ν' απαλλάξουν απ' αυτόν και τους ομοϊδέατες του.

9. Κων. Βακαλόπουλος, *ό.π.*, σ. 206.

10. *Ο.π.*, σ. 205.

11. Για τη φιλοβουλγαρική δραστηριότητα του Προκοπίου βλ. *ό.π.*, σσ. 140-142 και 322-323.

12. Βασ. Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχη 1860-σήμερον*, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 31, 32.

13. *Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως* 15 (1891-1892) 210 και Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών 100/ 12.5.1887/1019/28.5.1887 (σημειώσεις Πρεσβ. Κωνσταντινουπόλεως 29.7.1887).

14. Βασ. Σταυρίδης, *ό.π.*, σ. 91.

Η παρούσα μελέτη δεν έχει σκοπό να υπερασπισθεί το συγκεκριμένο μητροπολίτη, ούτε να τον απαλλάξει από ενέργειές του, βλαπτικές ίσως για τον ελληνισμό της επαρχίας του. Στόχος είναι να καταδείξει την προσωπικότητά του σε όλη του τη σταδιοδρομία, για να καταστούν έτσι πιο παραστατικές οι περιπτώσεις και άλλων αρχιερέων που βρέθηκαν κατηγορούμενοι μέσα στη δίνη των γεγονότων της εποχής που έδρασαν, χωρίς όμως να αποκλείονται και οι ιδιαιτερότητες του καθενός χωριστά.

Κατά τον Ελευθέριο Ταπεινό, συγγενή του μητροπολίτη Μελενίκου Διονυσίου Ταπεινού και συγγραφέα της ιστορίας της ίδιας μητρόπολης¹⁵, ο Προκόπιος «εΐλε το γένος» από το χωριό Μελενικίτζι ή Μιλιγκίτς της επαρχίας Σερρών¹⁶. Ωστόσο είναι πιθανή η μετοίκηση του Προκοπίου ή της οικογένειάς του στη Νιγρίτα, για λόγους έως τώρα άγνωστους. Αυτό εικάζεται από δύο στοιχεία: στη Νιγρίτα ο Προκόπιος κατείχε περιουσία, την οποία αργότερα δώρισε στη Μονή Προδρόμου Σερρών¹⁷, ενώ την ίδια χρονική περίοδο κατοικούσε στη Νιγρίτα η οικογένεια της ονομαζόμενης «Μιλιγκιώτσας», η οποία επίσης κατείχε αξιόλογη ακίνητη περιουσία και ενδεχομένως να είχε συγγένεια ή ακόμα και να ταυτιζόταν με την οικογένεια του Προκοπίου.

Ο χαρακτηρισμός του ως Βουλγάρου την καταγωγή, που του προσέδωσαν οι υποπρόξενοι Σερρών Γ. Λαγκαδάς¹⁸ και Αριστ. Μεταξάς¹⁹ —άλλωστε τέτοιου χαρακτηρισμοί δίνονταν εύκολα σε μη ευάρεστα πρόσωπα—, οφείλεται περισσότερο στην πολιτεία του Προκοπίου στο Μελένικο παρά στην πιθανή σλαβοφωνία του λόγω της καταγωγής του από το Μιλιγκίτς, πατριδα, εξάλλου, και του Παπασυναδινού, γνωστού από το Χρονικό των Σερρών. Δυστυχώς δεν μας είναι γνωστή η ακριβής χρονολογία γέννησής του καθώς και οι σπουδές του. Η στενή όμως σχέση που είχε με τη Μονή του Προδρόμου Σερρών, την οποία και ευεργέτησε, καθώς και η φιλία του με τον ηγούμενο της ίδιας Μονής Θεοδόσιο²⁰, οδηγούν στο συμπέρασμα μιας πιθανής φροίτη-

15. Έλευθ. Ταπεινός, «Ιστορία τῆς Μητροπόλεως Μελενίκου», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως* 16 (1892-1893) 167, 168.

16. Παρότι είναι βέβαιη η καταγωγή του Προκοπίου από το Μελενικίτζι, εντούτοις σε ένα έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών (Α.Υ.Ε., πρόσ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερ. Αλέξ. Κοντόσταυλο, 129/7.7.1884/1074/16.7.1884) εμφανίζεται ο Προκόπιος ως καταγόμενος από το χωριό Κοῦλα (Παλαιόκαστρο) κοντά στο Δεμίρ-Ισάφ.

17. Χριστόφ. Δημητριάδης, *Προσκηνητάριον τῆς παρὰ τῆ πόλει τῶν Σερρῶν σταυροπηγιακῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*, Λειψία 1904, σ. 61: «Τοῦ Προκοπίου Μητροπολίτου Μελενίκου κῆρος ἐν τῇ κομπολίει Νιγρίτα».

18. Α.Υ.Ε., υποπρόξ. Σερρών Γ. Λαγκαδάς προς Υπουργείο Εξωτερικών, 200/1.10.1863/5584/15.10.1863: «Ὀδοῦς Βουλγάρου ἂν τὸ γένος.»

19. Α.Υ.Ε., πρόσ. Σερρών Αφ. Μεταξάς προς πρεσβευτὴ Κωνσταντινουπόλεως Ν. Μαυροκορδάτο, 309/7.11.1890/3457/19.11.1890.

20. Α.Υ.Ε., πρόσ. Σερρών Παπακωστόπουλος προς πρῶθυπουργό Αλεξ. Κουμουνδούρο, 136/9.6.1881/1428/20.6.1881.

σης του Προκοπίου στη σχολή της Μονής, στην οποία πιθανότατα εκάρη και εγκαταβίωσε για ένα διάστημα ως μοναχός.

Το 1849 συναντούμε τον Προκόπιο αρχιδιάκονο του μητροπολίτη Δέρκων Νεοφύτου, του από Δράμας (22.11.1835-Ιούν. 1842), επί πατριαρχίας Ανθίμου Δ' ²¹. Ο Νεόφυτος ήταν πνευματικό τέκνο του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου ΣΤ' του Φουρτουσιάδη, του από Σερρών. Ο ίδιος διηύθυνε τη Μητρόπολη Σερρών (1836-1839) ως επίτροπος του Γρηγορίου ²², όταν αυτός εξελέγη πατριάρχης και μαζί με τον πατριαρχικό θρόνο διατηρούσε για μερικά χρόνια και τον αρχιερατικό θρόνο των Σερρών ²³. Πιθανώς στη σχέση αυτή του Νεοφύτου με την πόλη των Σερρών να οφείλεται και η γνωριμία του με τον Προκόπιο, τον οποίο έλαβε μαζί του όταν μετατέθηκε στη μητρόπολη Δέρκων. Εξάλλου ο Προκόπιος δεν ήταν ο μόνος Σερραίος που ακολούθησε τον από Δράμας Νεόφυτο στη Μητρόπολη Δέρκων. Ο Νεόφυτος είχε ως πρωτοσύγκελό του το 1849 τον επίσης Σερραίο Μελέτιο Σπανδωνίδα, μετέπειτα και για 45 χρόνια μητροπολίτη Ρασκοπρεσθένης ²⁴.

Στις 14 Μαΐου του ίδιου έτους ο Προκόπιος εξελέγη επίσκοπος Τρίκκης της Μητροπόλεως Λαρίσης, διαδεχόμενος τον Ιωσήφ το Μετεωρίτη, που παύθηκε με απόφαση του Πατριαρχείου *άτε δη έν αυτή άρχιερατεύοντος κυρίου Ιωσήφ έγγληματίας φανείς και την άξιοπρέπειαν τής Άγίας Έκκλησίας προσκρούσας έπαύθη...* ²⁵.

Ο Τρίκκης Προκόπιος Α' ο Σερραίος αναφέρεται σε ενθύμηση στο ναό της Αγίας Παρασκευής των Τρικάλων με ημερομηνία 2 Φεβρουαρίου 1854. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους ²⁶ παύεται από επίσκοπος με πατριαρχική και συνοδική απόφαση και εξορίζεται στο Άγιο Όρος μαζί με άλλους επισκόπους, επειδή έλαβε μέρος και ευνόησε την επανάσταση του 1854 στη Θεσσαλία. Δυστυχώς δεν μας είναι γνωστή η δράση του επισκόπου Τρίκκης στην επανάσταση του 1854 ούτε και η παραμονή του στο Άγιο Όρος, όπου πιθανώς να παρέμεινε έως το 1857. Ο Άγγλος πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Blunt μας δια-

21. Έκκλ. Άλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 3 (1882) 431.

22. Νικομηδείας Φιλόθεος, «Ο άρχαιότερος κώδιξ τής Ίεράς Μητροπόλεως Σερρών», *Ήμερολόγιον τής Άνατολης*, 1879, σ. 390.

23. Διονύσιος Κυράτσος, επίσκοπος, *Ιστορία της Ίεράς Μητροπόλεως Δράμας*, Δράμα 1995, σ. 91.

24. Έκκλ. Άλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 19 (1895-1896) και *Νεολόγος*, Δευτέρα 28.8.1895, σ. 1. Τόσο ο *Νεολόγος* όσο και η *Εκκλησιαστική Άλήθεια* από λάθος μάλλον αναφέρουν το Μελέτιο Σπανδωνίδα ως πρωτοσύγκελο του από Θεσσαλονίκης Νεοφύτου. Ο συγκεκριμένος Δέρκων Νεόφυτος ήταν από Δράμας.

25. Ν. Κ. Γιαννούλης, *Κώδικας Τρίκκης*, Αθήνα 1980, σ. 110.

26. Θεόκλητος Φιλίππαιος, «Έκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως έπισκοπαί και έπισκοποι», *Θεολογία ΛΑ'* (1960) 550 και Μ. Γεδεών, «Πατριαρχικά Πινακίδες», Έκκλ. Άλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 3 (1882) 443. «Προβιβασμός έν έτει 1854 κατά Σεπτέμβριον τοϋ Ίνοπόλεως Άνθίμου εις Τρίκκην επί διαδοχή τοϋ παυθέντος Προκοπίου».

σώζει σ' έγγραφό του ότι ανάμεσα στους Έλληνες αιχμαλώτους της Καλαμπάκας ήταν και ο μητροπολίτης της περιφέρειας, κατηγορούμενος ως υπαίτιος αναταραχής. Για την απελευθέρωσή του ενδιαφέρθηκε ο ίδιος προσωπικά προβαίνοντας σε σχετικές, ανεπιτυχείς όμως, ενέργειες στο Φουάτ εφέντη. Επρόκειτο μάλλον για τον επίσκοπο Σταγών και Μετεώρων Κύριλλο, ο οποίος, αφού υπέστη βασανιστήρια, στάλθηκε αιχμάλωτος στη Λάρισα²⁷ και όχι για τον Τρίκκης Προκόπιο Α'.

Από τον Ιούλιο του 1857 ως τις 20 Σεπτεμβρίου του 1863 ο Προκόπιος κλήθηκε ως πρώην Τρίκκης να ποιμάνει την επαρχία Μελενίκου ως εκπρόσωπος και επίτροπος του μητροπολίτη Μελενίκου Διονυσίου Ταπεινού, που έλειπε συνοδικός στην Κωνσταντινούπολη.

Στο Μελένικο ο Προκόπιος διακρίθηκε για τη μετριοπαθή στάση του. Επιδίωκε την ειρηνική συμβίωση των χριστιανών ελληνοφώνων ή σλαβοφώνων με τους μουσουλμάνους και μεσολαβούσε συχνά στον αγά του Μελενίκου για την άρση άδικων κατηγοριών και αποφάσεων²⁸. Ωστόσο η στάση αυτή του Προκοπίου δεν άργησε να παρεξηγηθεί από τον υποπρόξενο των Σερρών Γ. Λαγκαδά στα 1863 και μάλιστα να κατηγορηθεί ότι διαπνέεται από πανσλαβιστικές ιδέες, μαζί πάντα με το χαρακτηρισμό του Βουλγάρου την καταγωγή²⁹. Η αφορμή δόθηκε όταν ο Προκόπιος, στην προσπάθειά του να βελτιώσει το επίπεδο των ιερών της επαρχίας του, εγκατέστησε στη μητροπολιτική περιφέρεια Μελενίκου ιερείς από το μοναστήρι της Ρίλιας, που θεωρούνταν κέντρο των πλεκτανών της ρωσικής προπαγάνδας. Οι ιερείς αυτοί λειτουργούσαν στη βουλγαρική γλώσσα στα χωριά που τοποθετούνταν, ενώ πρώτα η λειτουργία γινόταν στα ελληνικά. Η ενέργειά του όμως αυτή δικαιολογείται από την τάση συμβιβασμού και τη διάθεση ικανοποίησης μερικών αιτημάτων των βουλγαροφώνων των βορείων κυρίως περιοχών από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, όταν μάλιστα η πλειοψηφία των κατοίκων στην υποδιοίκηση Άνω Τζουμαγιάς ήταν ξεκάθαρα βουλγαρική και στις υποδιοικήσεις Πετρίτσας και Μελενίκου υπήρχαν αρκετά βουλγαρικά χωριά. Το γεγονός αυτό το αναγνωρίζει και ο ίδιος ο κατηγορος του Προκοπίου υποπρόξενος Λαγκαδάς σε έγγραφό του προς τον υπουργό των εξωτερικών Π. Δελιγιάννη³⁰.

27. Απ. Βακαλόπουλος, *Η ελληνική επανάσταση στη Θεσσαλία στα 1854*, Τρίκαλα 1989, σσ. 52, 84. Ο Απ. Βακαλόπουλος τον ονομάζει μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών, ενώ είναι γνωστό ότι την εποχή εκείνη στην περιοχή υπήρχαν δύο διαφορετικές επισκοπές της Μητροπόλεως Λαρίσης, πρβλ. Δημητρίου Κουτρούμπα, *Η επανάσταση τοῦ 1854 καὶ αἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ἰδίαι ἐπιχειρήσεις*, Ἀθήνα 1976, σ. 169, και Ν. Κ. Γιαννούλης, *ό.π.*, σ. 114.

28. Α.Υ.Ε., υποπρόξ. Σερρών Κανακάρης προς Υπουργείο Εξωτερικών, 141/19.7.1860 /6681/27.8.1860.

29. Α.Υ.Ε., *ό.π.*, 200/1.10.1863/5584/15.10.1863.

30. Α.Υ.Ε., υποπρόξ. Σερρών, 281/22.11.1863/6777/3.12.1863.

Στο κατηγορητήριό του ο υποπρόξενος Λαγκαδάς ζητεί την ενεργοποίηση της ελληνικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη προς το μητροπολίτη Μελενίκου Διονύσιο, ώστε να παυθεί ο Προκόπιος από επίτροπος και να μετατεθεί σε μητρόπολη, που δεν θα βρισκόταν σε τόσο εθνικά κρίσιμη θέση όπως το Μελένικο. Το έγγραφο του υποπρόξενείου στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη την 1η Οκτωβρίου του 1863, ο Προκόπιος όμως είχε ήδη εκλεγεί από τις 20 Σεπτεμβρίου μητροπολίτης Ερσεκίου στην Ερζεγοβίνη διαδεχόμενος τον από Παισιδεΐας Γρηγόριο³¹.

Ο Προκόπιος παρέμεινε στο Μελένικο ως τις 20 Ιανουαρίου του 1864, οπότε μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, όπως συνηθιζόταν μετά την εκλογή των αρχιερέων. Στις 8 Απριλίου του ίδιου έτους αναχώρησε για την έδρα της επαρχίας του Μοστιάρ³².

Ως μητροπολίτης Ερσεκίου ο Προκόπιος συνέτελεσε ουσιαστικά στη θεμελίωση και εφαρμογή του συστήματος της αρχιερατικής επιχορήγησης με αποτέλεσμα τη σταθεροποίηση των εισοδημάτων για τη μητρόπολη και το μητροπολίτη. Ενδιαφέρθηκε, επίσης, για την τακτοποίηση και οργάνωση της εκκλησιαστικής του περιφέρειας, θέτοντας έτσι τέρμα στην προηγούμενη ανώμαλη κατάσταση. Τον Αύγουστο του 1864 ορίστηκε να μεταβεί ως έξαρχος στην Τούζλα, έδρα της Μητρόπολης Σβορνικίου της Βοσνίας, για να ελέγξει αιτιάσεις σε βάρος του μητροπολίτη Διονυσίου. Ο Προκόπιος, εκτελώντας με ευσυνειδησία την αποστολή που του ανέθεσε η Εκκλησία, πρότεινε την απαλλαγή του Διονυσίου από τις εναντίον του κατηγορίες³³.

Στα τέλη του 1874 ο Προκόπιος κάλεσε στο Μοστιάρ, στην υπηρεσία της επαρχίας του, τον ιερομόναχο Θεοδόσιο Προδρομίτη από το Τερλήσιο του Νευροκοπίου, τον οποίο ο Προκόπιος είχε χειροτονήσει ιερέα όταν ήταν τοποτηρητής ακόμα στη Μητρόπολη του Μελενίκου το 1864³⁴. Ο Θεοδόσιος ήταν ανεπιβίος του γνωστού ηγούμενου της Μονής Προδρόμου Σερρών Θεοδοσίου³⁵. Από νωρίς μπλέχτηκε στα σχέδια της Βουλγαρικής Έξαρχίας, έδρασε γι' αυτήν και τελικά χειροτονήθηκε σχισματικός μητροπολίτης Σκοπίων, εκθέτοντας το θείο του ηγούμενο Θεοδόσιο. Ο Προκόπιος συνέβαλε στην προσωρινή μεταστροφή του Θεοδοσίου και την επιστροφή του στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ο τελευταίος όμως στην Ερζεγοβίνη σύναψε σχέσεις με επαναστατικά και αντιτουρκικά στοιχεία με αποτέλεσμα να φυλακιστεί όταν αποφάσισε να

31. Μ. Γεδεών, *ό.π.*, σ. 329 (σημειώσεις). «Αποκατάστασις τοῦ πρώην Τριτικής Προκοπίου τῆ 20 Σεπτεμβρίου 1863 ἀναδειχθέντος Ἐρσεκίου ἐπὶ διαδοχῆ τοῦ ἀποθανόντος Γρηγορίου» βλ. καὶ Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 16 (1892-1893) 168.

32. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως, *ό.π.*, σ. 168 (σημείωση).

33. *Ό.π.*

34. Rudolf Grulich, *Die unierte Kirche in Mazedonien (1856-1919)*, Wurzburg 1977, σ. 73.

35. Μ. Γεδεών, Ἀποσημειώματα χρονολόγου, Ἀθήνα 1932, σ. 330.

εγκαταλείπει το Μοστάρ και το Οικουμενικό Πατριαρχείο και να προσχωρήσει ξανά στην Εξαρχία, η οποία αργότερα και τον χειροτόνησε επίσκοπο³⁶.

Ο Προκόπιος παρέμεινε στη Μητρόπολη Ερσεκίου εννέα χρόνια. Στις 12 Μαΐου το 1875 μετατέθηκε στο Μελένικο επί πατριαρχίας Ιωακείμ Β΄. Διαδέχτηκε το Διονύσιο Ταπεινό που είχε οικειοθελώς παραιτηθεί στις 25 Μαατίου του ίδιου έτους³⁷.

Στο γνώριμό του Μελένικο, ως μητροπολίτης πλέον, ο Προκόπιος έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μόρφωση των μελλοντικών κληρικών της επαρχίας του. Αυτή τη φορά δεν στράφηκε για την προσέλκυση κληρικών προς τη Ρίλα, που είχε καταστεί ολοφάνερα κέντρο των πανσλαβιστών, αλλά στη Μονή του Τιμίου Προδρόμου Σερρών όπου λειτουργούσε ιερατική σχολή³⁸. Το Σεπτέμβριο του 1880 γράφει προς τον ηγούμενο του Προδρόμου και φίλο του Θεοδόσιο και του συστήνει τον υποψήφιο σπουδαστή Βελίκη από το χωριό Λάτριβο της επαρχίας του, καθώς και τον Αθανάσιο Στογιάννου από το Γολέσιαβο³⁹. Ο Βελίκης θα παρακολουθούσε τα μαθήματα της προσφάτως συσταθείσης Σχολής Προδρόμου μόνο για ένα έτος, με την υποχρέωση να γίνει με το τέλος των σπουδών του ιερέας.

Σ' άλλη επιστολή του προς το Θεοδόσιο στις 22 Οκτωβρίου του 1880 συστήνει το μαθητή Δαμιάνη, γιο του προκρίτου του χωριού Σάβιακο, ενώ τον Αύγουστο του επόμενου έτους διαβιβάζει συστατικό γράμμα των προκρίτων του Σάβιακου για τον υποψήφιο μαθητή Δημήτριο Μπόζικα⁴⁰.

Το Σεπτέμβριο του 1883 ο Προκόπιος με συστατική επιστολή ζητεί την εγγραφή στην ιερατική σχολή του Προδρόμου ενός μαθητή από τη σχολή της Τζουμαγιάς, προοριζόμενου για ιερέας⁴¹. Ο αριθμός των σπουδαστών στη σχολή του Προδρόμου που προέρχονταν από την επαρχία Μελενίκου δείχνει τον ιδιαίτερο ζήλο του Προκοπίου για τη μόρφωση των μελλοντικών στελεχών και συνεργατών του. Οι αριθμοί είναι αποκαλυπτικοί:

Κατά το έτος 1880-1881 στην ιερατική σχολή του Προδρόμου, σε σύνολο 24 σπουδαστών, φοιτούσαν 6 μαθητές από την επαρχία Σερρών, 6 από την επαρχία Δράμας, 6 από την επαρχία Μελενίκου και 6 από τα γειτονικά προς τη Μονή χωριά⁴². Κατά το επόμενο έτος 1881-1882, σε σύνολο 25 μαθητών, οι 8 προέρχονταν από την επαρχία Σερρών, οι 7 από την επαρχία Δράμας

36. Rudolf Grulich, *ό.π.*, σ. 74.

37. Μ. Γεδεών, *ό.π.*, σ. 634.

38. Γ. Στογιόγλου, «Η Ιερατική Σχολή στο μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου Σερρών», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου «Χριστιανική Μακεδονία - Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Σερρών»*, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 133.

39. Γ. Στογιόγλου, *ό.π.*, σ. 150.

40. *Ο.π.*, σ. 152.

41. *Ο.π.*, σ. 154.

42. *Εκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως* 1 (1880-1881) 152.

και οι 10 από την επαρχία Μελενίκου⁴³. Το σχολικό έτος 1882-1883 από τους 26 μαθητές που φοιτούσαν, 9 προήλθαν από τη Μητρόπολη Σερρών, 4 από τη Μητρόπολη Δράμας, 7 από τη Μητρόπολη Μελενίκου και 6 από τη Μητρόπολη Νευροκοπίου⁴⁴.

Τη συμπαράσταση όμως και την αγάπη του προς τον κλήρο ο Προκόπιος την έδειξε και με άλλον τρόπο, με την αποστολή συνδρομητών προς το γηροκομείο ορθοδόξων κληρικών, που λειτουργούσε στη νήσο Πρώτη στην Κωνσταντινούπολη⁴⁵.

Παράλληλα όμως ο Προκόπιος έδειξε ενδιαφέρον και για τα βουλγαρικά γράμματα. Μερμινούσε για τα βουλγαρικά σχολεία της επαρχίας του και παρευρισκόταν συχνά στις εκδηλώσεις τους ευχόμενος την «έν ειρήνη και όμονοια» λειτουργία τους⁴⁶. Επίσης με επιστολή του ο Προκόπιος προς τους εφόρους και προκρίτους της ολαβόφωνης συνοικίας της Κάτω Τζουμαγιάς συνιστούσε τη μάθηση όλων των γλωσσών του τόπου, δηλαδή ελληνικά, βουλγαρικά και τουρκικά, βοηθώντας όμως με τον τρόπο αυτό την εισαγωγή της βουλγαρικής στα σχολεία⁴⁷. Στην Κάτω Τζουμαγιά μάλιστα ο Προκόπιος επιχείρησε πραξικοπηματικά και παρά τις αντιδράσεις των κατοίκων και του Ελληνικού Προξενείου Σερρών, να ιδρύσει βουλγαρικό σχολείο ζητώντας και τη σύμπραξη των τουρκικών αρχών για το σκοπό αυτό. Μαρτυρείται από το διδάσκαλο της κωμόπολης Τόλιο Στεργίου ότι οι βουλγαρόφρονες από τον ενθουσιασμό τους για τις ενέργειες του μητροπολίτη υπέρ αυτών ζητωκραύγαζαν δημόσια *Ζήτω ή Βουλγαρία και ό δεσπότης μας*⁴⁸.

Αξιοσημείωτη είναι η δικαιολογία του Προκοπίου σχετικά με την ίδρυση βουλγαρικών σχολείων. Όπως δηλώνει, επιτρέπει την ίδρυση βουλγαρικών σχολείων, διότι την επιτρέπει και το Πατριαρχείο. Αν αυτό το απαγόρευε, τότε και αυτός υπακούοντας δεν θα επέτρεπε τη λειτουργία τους στην επαρχία του. Εξηγεί όμως πως το Πατριαρχείο, βλέποντας την ιδιαίτερα καλή μεταχείριση του Βούλγαρου Εξάρχου από την Υψηλή Πύλη και φοβούμενο μήπως οι ολαβόφωνοι στη Μακεδονία κηρυχθούν σχισματικοί, εξαναγκάστηκε να μην εμποδίσει τη διδασκαλία της βουλγαρικής γλώσσας στη μερίδα του ποιμνίου του που το επιθυμούσε⁴⁹. Έτσι ο Προκόπιος έδινε νέες αφορμές για κατηγορίες σε βάρος του και μάλιστα σε τέτοιο σημείο που να θεωρείται

43. *Εκκλ. Άλιθια Κωνσταντινουπόλεως* 3 (1881-1882) 690.

44. Γ. Στογιόγλου, *ό.π.*, σ. 165.

45. *Εκκλ. Άλιθια Κωνσταντινουπόλεως* 4 (9.2.1883) 287.

46. *Νεολόγος*, Πέμπτη 11 Αυγούστου 1888, φ. 5748, σ. 3.

47. Α.Υ.Ε., προξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερ. Αλέξ. Κοντόσταυλο, 129/7.7.1884/1074/16.7.1884.

48. Α.Υ.Ε., προξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερ. Αλέξ. Κοντόσταυλο, 260/23.11.1884/1737.12.1884.

49. *Ό.π.* (συνημ. έγγραφο 5).

προτιμότερο και λιγότερο επιβλαβές στον ελληνισμό το να είχε προσχωρήσει στους σχισματικούς. Η συνεχής μάλιστα εμφάνιση στην επαρχία Μελενίκου Βουλγάρων διδασκάλων, φανερών προπαγανδιστών της πανσλαβιστικής ιδέας, δημιούργησε ένα ιδιαίτερα αρνητικό κλίμα σε βάρος του Προκοπίου, ο οποίος σύμφωνα με τους χαρακτηρισμούς: *τόν ἐπιμενίδειον ὕπνον εὔδει διὰ τὰ ἐν τῇ επαρχίᾳ αὐτοῦ συμβαίνοντα, ἡ δὲ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀδιαφορεῖ...*⁵⁰.

Σχετική με την εμφάνιση των προπαγανδιστών είναι μια επιστολή-αναφορά που έστειλε ο Προκόπιος στο Πατριαρχείο στις 23 Ιανουαρίου του 1883. Ο Προκόπιος ενημέρωνε τον Πατριάρχη για την κατάσταση στην επαρχία Μελενίκου με την επαναφορά από την οθωμανική κυβέρνηση των παυθέντων βουλγαροδιδασκάλων, αποστόλων της βουλγαρικής Εξαρχίας, που, αρωγοί στο έργο των ληπτοσυμμοριτών, περιέρχονταν τα χωριά διχάζοντας τους κατοίκους, ακόμη και στο αναμφισβήτητο ελληνικό Μελένικο. Ο μητροπολίτης ζητούσε τη συμπαράσταση της Μ. Εκκλησίας και τη μεσολάβησή της στην αυτοκρατορική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κατάστασης που μόνο έριδες και ταραχές προξενεί στον κόσμο. Στην αναφορά του αυτή ο Προκόπιος υπέγραφε με τη φράση: *Θεράπων ἐλάχιστος καὶ τοῖς ὀρισμοῖς προθυμότεος ἴ' Ὁ Μελενίκου*⁵¹.

Αφορμή επίσης για δριμύτατες κατηγορίες σε βάρος του μητροπολίτη Μελενίκου έδωσε η κυκλοφορία επιστολής του προς το βοηθό του επισκόπου Δαφνουσίας στις 29 Ιουνίου του 1884, στην οποία αναφέρει το Φίλιππο της Μακεδονίας όχι με τον ελληνικό τίτλο «βασιλιάς» αλλά με το σλαβικό «κράλης», παραπέμποντας ταυτόχρονα τον ενδιαφερόμενο να μάθει περί της αληθινής καταγωγής του Φιλίππου στον Γ' Ολυνθιακό του Δημοσθένη. Το τι υπονοούσε είναι φανερό. Απόσπασμα της επιστολής αυτής ενεχείρισε στο Προξενείο Σερρών ο μητροπολίτης Σερρών⁵².

Η επιθυμία του τμήματος Δεμίρ-Ισάκ ν' αυτονομηθεί από τη Μητρόπολη Μελενίκου και το μητροπολίτη της και ν' αποκτήσει δικό του επίσκοπο δημιούργησε πολλά προβλήματα στον Προκόπιο, γιατί τα επιχειρήματα για τη σύσταση μιας τέτοιας ιδιαίτερης επισκοπής στηρίχτηκαν κυρίως στις κατηγορίες εναντίον του και όχι τόσο στις πραγματικές ανάγκες του τόπου, που όντως έκαναν αναγκαία την ίδρυση μιας τέτοιας επισκοπής. Η αρχή είχε γίνει με το διορισμό βοηθών επισκόπων, υπευθύνων για το τμήμα Δεμίρ-Ισάκ με τον τίτλο «Δαφνουσίας». Πρώτος βοηθός επίσκοπος Μελενίκου είχε τοπο-

50. Νεολόγος, Τετάρτη 19 Οκτωβρίου 1888, φ. 5799, σ. 1.

51. Α.Υ.Ε., Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως προς πρόεδρο του Συλλόγου Διάδοσης των Ελληνικών Γραμμάτων Κων. Παπαρηγόπουλο 396/18.2.1883/228/21.2.1883.

52. Α.Υ.Ε., πρόξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερικών Αλέξ. Κοντόσταυλο, 129/7.7.1884/1074/16.7.1884.

θετηθεί ο Δαφνουσίας Χαρίτων (Νοέμβριος 1848-1872)⁵³. Στο χρονικό διάστημα από το 1872 ως τις 30 Μαρτίου 1883 δεν τοποθετήθηκε άλλος βοηθός επίσκοπος Μελενίκου. Τα καθήκοντά του φαίνεται ότι ασκούσε ο πρωτοσύγκελος του μητροπολίτη.

Τον Ιανουάριο του 1881⁵⁴ μερίδα των χριστιανών κατοίκων του Δεμίρ-Ισάμ διαμαρτυρήθηκε στον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' κατά του μητροπολίτη Προκοπίου. Στις καταγγελίες αυτές όμως απάντησε, υπερασπίζοντας το μητροπολίτη της, η άλλη μερίδα των χριστιανών του Δεμίρ-Ισάμ, γεγονός που δείχνει και τις εσωτερικές διαμάχες που ταλάνιζαν τις κοινότητες την εποχή εκείνη, διαμάχες όπως αυτήν του Δεμίρ-Ισάμ για τον έλεγχο των κοινοτικών πραγμάτων. Το μητροπολίτη υπερασπίστηκαν και οι κάτοικοι του Μελενίκου, συγκεντρώνοντας υπέρ αυτού πάνω από δύο χιλιάδες υπογραφές και αρκετές μουχαρικές σφραγίδες. Η αντί της καταγγελίας, όπως αποδείχτηκε, ήταν η απόλυση του πρωτοσυγγέλλου της Μητρόπολης Μελενίκου και υπευθύνου για το τμήμα του Δεμίρ-Ισάμ.

Το Μάιο του 1883 ορισμένοι εκ των κατοίκων του Δεμίρ-Ισάμ επανήλθαν στο αίτημά τους εκφράζοντας τα παράπονά τους προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, με τα οποία επεδίωκαν το διορισμό επισκόπου για την κάλυψη των θρησκευτικών τους αναγκών. Το Πατριαρχείο ενήμερωσε το μητροπολίτη Προκόπιο, ο οποίος άφησε το θέμα στην κρίση του Πατριάρχη και της συνόδου, που προχώρησαν στη χειροτονία επισκόπου Δαφνουσίας, ως βοηθού επισκόπου του μητροπολίτη Μελενίκου. Τελικά, για τη θέση αυτή επιλέχτηκε ο Σερραίος αρχιδιάκονος της Μητρόπολης Σερρών Μεθόδιος Παπαεμμανουήλ, τελειόφοιτος της Χάλκης, γνώστης της βουλγαρικής και της τουρκικής γλώσσας και κυρίως της κατάστασης που επικρατούσε στα μέρη εκείνα. Τη χειροτονία μάλιστα του νέου επισκόπου τέλεσε ο ίδιος ο κυριάρχος μητροπολίτης Μελενίκου, συγχροοστατούντων του αρχιεπισκόπου Νευροκοπίου και του επισκόπου Ελευθερουπόλεως⁵⁵.

Το ζήτημα της πλήρους αυτονομίας της αρχιερατικής περιφέρειας Δεμίρ-Ισάμ από τη μητρόπολη Μελενίκου επανήλθε τον Ιανουάριο του 1887 με τη χειροτονία του Τενεδίου Κωνσταντίνου Χατζηαποστόλου ως επισκόπου Δαφνουσίας (αργότερα έγινε Μελενίκου από Λιτίτζης, Μάιος 1894-Μάρτιος 1899), με την υποστήριξη μάλιστα του Ελληνικού Προξενείου Σερρών⁵⁶.

Ο Προκόπιος συνάντησε, ως μητροπολίτης Μελενίκου, μεγάλες αντιδράσεις εναντίον του υποκινούμενες από το Ελληνικό Προξενείο Σερρών, που πολλές φορές ζήτησε τη μετάθεσή του από το Μελένικο, εξαιτίας, όπως

53. Θεόκλ. Φιλίππαιος, *ό.π.*, σ. 84.

54. *Εκκλ. Άληθεια Κωνσταντινουπόλεως* 1 (14.1.1881) 249.

55. *Εκκλ. Άληθεια Κωνσταντινουπόλεως* 4 (31.5.1883) 539.

56. Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών προς Υπουργείο Εξωτερικών, 100/12.5.1887/1019/28.5.1887.

αναφέρεται, της εθνικά επικίνδυνης διαγωγής του εκεί⁵⁷. Σε έγγραφο του προς το Γενικό Προξενείο Θεσσαλονίκης ο πρόξενος των Σερρών αναφέρει για το μητροπολίτη Μελενίκου: *ὁ τὴν ἐκκλησίαν προδίδων Μελενίκου εἶναι μυστικός καὶ ἐπικίνδυνος ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης ὄργανον τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, εἶναι ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ ἀπομακρυνθῆ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν του ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ταῦτα εἰς ἃ κρυφίως ραδιουργεῖ*⁵⁸. Το φθινόπωρο μάλιστα του 1884 το Προξενείο Σερρών δεν δίστασε να στείλει τον εκ Δεμίρ-Ισάφ Έλληνα υπήκοο Κωνσταντίνο Σεμέτσο στην Κωνσταντινούπολη, για να ενημερώσει την Ελληνική Πρεσβεία αναφορικά με τη διαγωγή του μητροπολίτη Προκοπίου⁵⁹. Ο Σεμέτσος συχνά ενημέρωνε το Ελληνικό Προξενείο Σερρών για τις δραστηριότητες του Προκοπίου. Μάλιστα σε δύο επιστολές του που έστειλε στο Προξενείο στις 26 Ιουνίου και στις 2 Ιουλίου του 1884 καταφέρεται εναντίον του μητροπολίτη χαρακτηρίζοντάς τον ως άθλιο⁶⁰. Ήταν η εποχή που το Δεμίρ-Ισάφ ζητούσε την εκκλησιαστική του αυτονομία από το Μελένικο.

Ο Προκόπιος κατηγορήθηκε για την αδιαφορία που έδειξε στη συνεργασία του με το Προξενείο σε ζητήματα κυρίως εκπαιδευτικά⁶¹, για εγκατάσταση βουλγαροδιδασκάλων σε ελληνικά σχολεία και τη συνδρομή του στη λειτουργία βουλγαρικού σχολείου σε εκκλησιαστικό μάλιστα κτήριο⁶². Σε έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών προς την Ελληνική Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη το Δεκέμβριο του 1883 αναφέρεται σχετικά για τον Προκόπιο: *Ἡ μέχρι τοῦ νῦν πολιτεία του ἀπαθῆς καὶ ἀδιάφορος ὡς πρὸς πάσαν τῶν Βουλγάρων ἐνέργειαν, ἀπὸ τίνος ὅμως ἦδη χρόνον ἤρξατο φανερώς ὑποστηρίζων τοὺς ἀγῶνας ἐκείνων διὰ προτροπικῶν πρὸς τὰς κοινότητας Τζουμαγιάς καὶ Πετριτίσης ἐπιστολῶν πρὸς ἀποδοχὴν Βουλγάρων διδασκάλων ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι, καθὼς ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τῶν σχολείων πάσης ἐθνότητος οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία δεόν νὰ μὴ παρακαλῆ τὴν κανονικὴν αὐτῶν πρόοδον*⁶³.

Σε αναφορά επίσης του πρόξενου Σερρών Ν. Μπέτσου προς τον υπουργό των Εξωτερικών Α. Κοντόσταυλο αναφέρεται: *ὁ δὲ ἅγιος Μελενίκου ἐν τῷ*

57. Α.Υ.Ε., Υπουργείο Εξωτερικών προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως, 1590/27.10.1884 και 1079/30.5.1887.

58. Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών προς Προξενείο Θεσσαλονίκης, 1876 α.α.

59. Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών προς Πρεσβεία Κωνσταντιπόλεως 254/7.11.1884.

60. Α.Υ.Ε., πρόξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερικών Αλέξ. Κοντόσταυλο, 1297/7.1884/1074/16.7.1884.

61. Α.Υ.Ε., πρόξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς τον πρόεδρο του Συλλόγου Διάδοσης των Ελληνικών Γραμμάτων Κων. Παπαρηγόπουλο, 136/19.7.1884.

62. Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών 263/23.11.1884, Επιστολή Τόλιου Στεργίου προς τον πρόξενο Ν. Φουντούλη (20.11.1884).

63. Α.Υ.Ε., Υπουργείο Εξωτερικών προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως, 1659/9.12.1883.

φανερώ μὲν ἀπρακτεὶ καὶ ἐν ἄκρᾳ πολιτεύεται ἐπιφυλάξει, ἐν τῷ κριπτῷ δὲ καὶ ἐμμέσῳ τοῖς ἔχθροῖς ἡμῶν συμπράττει καὶ παραλῦει σχεδὸν διὰ τῆς ποιηρᾶς ταύτης πολιτείας του τὰς ἐπιτόπου ἡμετέρας ἐνεργείας. Τὸ Ἐλ. Προξενεῖον πρὸ χρόνων ἱκανῶν εὐρίσκεται εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ τηρῇ τυπικὴν τινα καὶ ἐπίπλαστον μόνον σχέσιν πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τοῦτον [καί] ὑπολαμβάνει κινδυνῶδες νὰ συνεννοηθῇ ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἐλαχίστης ἐθνικῆς ὑποθέσεως⁶⁴.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης ο Πρόξενος πρότεινε να μην απομακρυνθεί ο Μελενίκου με βιασύνη, αλλά αφού κληθεί πρώτα ως συνοδικός και αντικατασταθεί από τοποτηρητή γνωστών και αδιαφιλονίκητων ελληνικών φρονημάτων, στη συνέχεια να τοποθετηθεί σε κάποια ασιατική επαρχία ή ως γέρον ή και προεδρικός, όπου θα είναι ακίνδυνος. Την αντικατάσταση του Προκοπίου, αφού πρώτα εξακριβωθεί η γνώμη του Πατριάρχη, υποστήριξε ενστερνιζόμενο τις προτάσεις του προξένου Σερρών και το υπουργείο Εξωτερικών σε έγγραφό του προς την πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης⁶⁵. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης πιεζόμενος από το ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών υποσχέθηκε ότι θα μεριμνούσε για την αθόρυβη απομάκρυνση του Προκοπίου από τη Μητρόπολη Μελενίκου⁶⁶. Ταυτόχρονα τέθηκε πάλι επιτακτικά το θέμα της εκκλησιαστικής αυτονομίας του τμήματος Δεμίρ-Ισαή από τη Μητρόπολη Μελενίκου. Σημαντική ήταν η απάντηση του Πατριάρχη σε εμπιστευτικό σημείωμα: *Πολλά κατὰ καιροὺς ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου ὡς σλαβοφίλου, ἐπίσημος ὁμως ποιμαντικὴ ἐνέργεια αὐτοῦ οὐδὲν ὀδύνην ἐπιμαρτυρεῖ τοῦτο. Οἱ ἀδιστάκτως φρονοῦντες ὅτι οὗτος ὄντως σλαβοφιλεῖ σχηματίζουναι τὰς ιδέας αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν μεθ' ἣν δεικνύει εἰς τὰ περὶ σχολείων καὶ ἀδελφότητων. Ἡ ἐκκλησία ἐξ ἑνὸς μὴ ἔχουσα ἀδιάφευστα τεκμήρια τῆς σλαβοφίλου αὐτοῦ διαγωγῆς, ἐξ ἄλλου φοβουμένη μεγαλύτερον σάλον καὶ βλάβην ἀπέσχε νὰ ἀποφασίσῃ τελειωτικῶς. Ὡστόσο ἀποφασίσει νὰ διορίσει τιτουλάριο ἐπίσκοπο γιὰ το διαμερισμα Δεμίρ-Ισαή⁶⁷.*

Κατηγορήθηκε επίσης για το χωρισμό των νέων στο Πετρίτσι μεταξύ ορθοδόξων και σχισματικών, την παραχώρηση ενός από τα δύο σχολεία της κοινότητας στους Βουλγάρους⁶⁸, την εισαγωγή στον αριστερό χορό της εκ-

64. Α.Υ.Ε., προξ. Σερρών Ν. Μπέτσος προς υπουργό Εξωτερικών Α. Κοντόσταυλο, 189/13. 5.1883/644/28.5.1883.

65. Α.Υ.Ε., Υπουργείο Εξωτερικών προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως, 239/11.5.1883 και 644/1.6.1883.

66. Α.Υ.Ε., Υπουργείο Εξωτερικών προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως, 1659/2.12.1883.

67. Α.Υ.Ε., Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως προς Υπουργείο Εξωτερικών, 1191 και 1381/16/26.6.1883.

68. Α.Υ.Ε., προξ. Σερρών Αρ. Μεταξάς προς Πρέσβη Κωνσταντινουπόλεως Ν. Μαυροκορδάτο 151/22. 5.1891.

κλησίας του Πετριτίσιου της βουλγαρικής γλώσσας από το 1884 και τη χειροτονία Βουλγάρων ιερέων⁶⁹. Οι αντιπρόσωποι της ελληνικής κοινότητας Πετριτίσιου κατήγγειλαν μάλιστα στο Ελληνικό Προξενείο Σερρών την ενθάρρυνση των Βουλγάρων από το μητροπολίτη Μελνίκου, *εις τήν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ἡ πόλις ἡμῶν* (ενν. το Πετρίτσι) *ἔχει τήν ἀτυχίαν νά εἶνε...*, στην κατάληψη ναού από τους εξαρχικούς. Σπουδαίο ρόλο στις καταγγελίες έπαιξε ο δάσκαλος του Πετριτίσιου Φ. Ταπεινός, πιθανότατα συγγενής του «οικειοθελώς» παραιτηθέντος μητροπολίτη πρώην Μελνίκου Διονυσίου Ταπεινού, προκατόχου του Προκοπίου⁷⁰. Ο Φ. Ταπεινός μάλιστα προμήθευσε στο Προξενείο Σερρών εγκύκλιο του Προκοπίου προς το σύγκέλο του στο Πετρίτσι, στις 18 Νοεμβρίου του 1883, με την οποία χορηγεί την άδεια να ψάλλουν στα ολαβικά στις δύο εκκλησίες του Πετριτίσιου εκτός από τον Απόστολο και το Ευαγγέλιο (υπήρχε άλλωστε και η απαγόρευση του Πατριαρχείου να κυκλοφορούν σε βουλγαρική μετάφραση το Ευαγγέλιο και ο Απόστολος). Στην εγκύκλιο του αυτή ο Προκόπιος αυτοχαρακτηρίζεται «Χριστιανός Ορθόδοξος Μακεδών» ενισχύοντας έτσι τις κατηγορίες εναντίον του⁷¹.

Δεν είναι ξεκάθαρα τα αίτια που προκάλεσαν την εχθρότητα ανάμεσα στο μητροπολίτη Προκόπιο και στους αδελφούς Ταπεινού, συγγενείς του πρώην μητροπολίτη Μελνίκου Διονυσίου Ταπεινού. Επιστολή, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Βυζαντίς»⁷² της Κωνσταντινούπολης, εκ Πετριτίσιου δήθεν προερχόμενη, περιείχε πλήθος συκοφαντιών κατά του γιατρού Νικολάου Γρ. Ταπεινού και του αδελφού του Φ. Ταπεινού, διδασκάλου στο Πετρίτσι. Η επιστολή προσπαθούσε να υπερασπισθεί το μητροπολίτη Μελνίκου από τις εναντίον του κατηγορίες χρησιμοποιώντας επιχειρήματα κατά των δύο αδελφών Ταπεινού. Ακόμη περισσότερο περιπλέκει την κατάσταση το ότι ο γιατρός Νικόλαος Ταπεινός είχε ως σύζυγό του μια ανειψία του μητροπολίτη Προκοπίου⁷³.

Είναι πάντως γεγονός ότι όχι μόνο εξαιτίας των δύο Ταπεινών η ελληνική κοινότητα Πετρίτσης στάθηκε αρνητική απέναντι στον Προκόπιο. Σε ανταπόκριση του «Νεολόγου» από το Πετρίτσι, που δημοσιεύθηκε στις 4 Μαΐου του 1888⁷⁴, αναφέρεται: *Εύρεθείς χάριν ιδιαιτέρων μου ὑποθέσεων ἐνταῦθα ἀπό τινος ἡμέρας, κατὰ καθήκον ἐρχομαι δι' ὀλίγων νά περιγράψω τήν*

69. Α.Υ.Ε., Προξ. Σερρών, 100/12.5.1887, ό.π.

70. Έλευθ. Ταπεινός «Ίστορία τῆς Μητροπόλεως Μελνίκου», Έκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 16 (1892-1893) 168.

71. Α.Υ.Ε., πρόξ. Σερρών Ν. Φουντούλης προς υπουργό Εξωτερικών Αλέξανδρο Κοντόσταυλο, 129/7.7.1884/1074/16.7.1884.

72. Νεολόγος, Σάββατο 9 Ιουλίου 1888, φ. 7156, σ. 3 και Τετάρτη 19 Οκτωβρίου 1888, φ. 5799, σ. 1.

73. Νεολόγος, Σάββατο 20 Φεβρουαρίου 1888, σ. 2.

74. Νεολόγος, Τετάρτη 4 Μαΐου 1888, σ. 3.

οίκτρὰν κατάστασιν εἰς ἣν περιέστη ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Πετρούτσης ὡς ἐκ τῆς ἀδρανεΐας τοῦ Ἁγίου Μελενίκου κ. Προκοπίου. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἀπὸ τοῦ 1884 ἢ ἐν Μεσαζώρῳ ἐδρεύουσα σχισματικὴ ἐξαρχία προσπαθεῖ παντὶ θένει νὰ ἰδρύνῃ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Μακεδονίας σχολεῖα καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς... Οὕτω λοιπὸν στήσασα ἀνόμως καὶ ἐνταῦθα τὰ κέντρα αὐτῆς μετ' ἐπιτάσεως ἀγωνίζεται διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῆς ... νὰ διαδώσῃ σὺν τοῖς νόμισι τῆς βουλγαρικῆς παιδείας καὶ τὸν ἰὸν τῆς ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν ὃ,τι ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἑλληνικόν. Ἄλλ' ὁ Ἅγιος Μελενίκου καίτοι ταῦτα ἐγνώριζε, καίτοι τὴν πολιτείαν τῆς ἐξαρχίας καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῆς ἐκ τοῦ πλησίον βλέπει, ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποκαλῆ αὐτοὺς τέκνα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ νὰ εὐλογῇ αὐτοὺς καὶ τὰ σχολεῖα αὐτῶν νὰ ἐπισκέπτηται καὶ νὰ καλῆ αὐτοὺς σὲ συμπόσια καὶ δεῖπνα. Πολὺ δὲ ὀλίγον μέλει αὐτῷ εἶναι οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ὀρθοφρονούντες κάτοικοι ζητοῦσι τὴν παλινόρθωσιν τῶν καθεστώτων καὶ τὴν τῶν κακῶς κειμένων, ἐρχόμενος δὲ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν τέκνων του περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἀνεγείρῃ ἀχρῶνας καὶ δωμάτια μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ τὸν ἀνεψιὸν του, εἶναι δὲ οἱ βουλγαροδιδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι αὐτῶν φανερόν κηρύττουσιν ὅτι εἰσὶ σταλμένοι ἀπὸ τὴν ἐξαρχίαν καὶ ὅτι λαμβάνουσι κατ' ἔτος 250 λίρας καὶ ἑτέρας 150 δι' ἀπρόοπτα ἔξοδα ὁ Ἅγιος Μελενίκου κηρύττει ὅτι δὲν τὰ ἤκουσεν... Εὐτυχῶς ὁμως ἑλθὼν κατὰ τὴν 10 ἀπριλίου καὶ λειτουργήσας ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου εἶδεν ὀφθαλμοφανῶς ὅτι ὁ βούλγαρος ψάλλης, ὃν ἡ Σεβασμιότης του καλοκαγαθία φερομένη διώρισεν ἀπὸ τριετίας ἵνα ψάλλῃ ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκκλησίᾳ, δὲν τὸν ἤκουσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ψάλλῃ τὸ Χερουβικὸν βουλγαριστὶ ἐν ᾧ ἡ Σεβασμιότης του διέταξε διὰ ποιμαντορικῶν ἐπιστολῶν πρὸ τετραετίας ὅπως οἱ δεξιοὶ χοροὶ τῶν ἐκκλησιῶν ψάλλωσιν ἑλληνιστὶ καὶ μόνον οἱ ἀριστεροὶ βουλγαριστὶ... Τὶ δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ... Ἄλλ' ὁ Ἅγιος Μελενίκου ὡς βούλγαρος ὄνειρευόμενος μετὰ τὴν Βουλγαρίαν διότι ἐγαργαλίσθη ἀπὸ τὴν νῦν μεθορεύουσαν ἡγεμονίαν ἔχει δίκαιον νὰ ἀγνοῇ τὰ συμβαίνοντα· ἡ Μεγάλη ὁμως τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δὲν ὀφείλει νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ τέως αὐτῆς πιστὰ τέκνα, ἅτινα παρ' αὐτῆς ζητοῦσι καὶ ἐκλιπαροῦσιν ὑπεράσπισιν; Διατί ἡ ἐξαρχία νὰ ἐπεμβαίη ἐνταῦθα καὶ ἡμεῖς οὐχὶ μόνον νὰ σιωπῶμεν, ἀλλὰ νὰ δίδωμεν καὶ τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τὰ σχολεῖα διὰ νὰ ἐκτελῶνται διάφορα ἔργα; Διατί ἡ Μ. Ἐκκλησία ἀφοῦ δὲν πιστεύει εἰς τὰς δικαίας αἰτήσεις τῆς ὀρθοφρονούσης μερίδος πιστεύει εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ Ἁγίου Μελενίκου καὶ δὲν στέλλει ἐπιτήδες ἄνθρωπον διὰ νὰ πληροφορηθῇ τί συμβαίνει; Τῇ ἀληθείᾳ ἀνεξήγητος ἐστὶν ἡ σιωπὴ αὕτη τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ οὐδὲν ἕτερον ὑπεμφαίνει εἰμὴ ἀδυναμίαν... Τὰ ὄργανα τῆς ἐξαρχίας, Ἅγιε Μελενίκου, ἔχουσιν ὠρισμένον σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐγνώριζες... Φοβερὰ εὐθύνη ἐπίκειται καὶ ἀλλήμονον εἰς ἡμᾶς ἐλπίζοντας νὰ ἐπιτύχωμεν τῶν δικαίων ἡμῶν ἐκ τοιοῦτου μητροπολίτου δι' ὃν

οὐκ ὀλίγα ἐδημοσιεύθησαν. Ἐποιοῦν ὁμῶς τί ἡ Μ. Ἐκκλησία σκέπτεται. Ἐὰρ γε, ἀφοῦ ἐγνώρισε τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν βουλγάρων, ἐπικυροῦ τὴν πολιτείαν τοῦ Ἁγίου Μελενίκου...; Πολλοστὴν ταύτην φορὰν παρακαλοῦμεν τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον ἵνα δώσει ἀκρόασιν καὶ πίστιν καὶ ἐπιτάξῃ αὐστηρῶς τὸν ἅγιον Μελενίκου νὰ μὴ φέρεται μεροληπτικῶς...

Στις 6 Δεκεμβρίου του 1888, κατὰ τὴ συνθησιμένη ἐπίσκεψιν του μητροπολίτη Μελενίκου στο Πετρίτσι εξαιτίας τῆς γιορτῆς του Ἁγίου Νικολάου, στο ὄνομα του οὐοίου ἐτιμάτο ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο ναοὺς τῆς πόλης, προκλήθηκε σύγχυσις κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς λειτουργίας, ὅταν Βούλγαροι προπαγανδιστὲς ἐπεδίωξαν νὰ διαταράξουν τὴ συμφωνημένη σειρά ψαλμωδίας στὶς δύο γλώσσες. Ὁ Προκόπιος προτίμησε νὰ μὴ ἀνακατευτεῖ στὴ συμπλοκὴ κρυπτόμενος, γιὰτὶ κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς λειτουργίας καὶ ὁ ἴδιος ἐφέλανε στὴ βουλγαρικῇ⁷⁵.

Οἱ προσπάθειες του Προκοπίου νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ θέσει σε ἐφαρμογὴ καὶ στο Μελένικο ἓνα σταθερὸ σύστημα ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγίας, ὅπως με ἐπιτυχία ἐφήρμοσε στὴ Μητρόπολιν Ἐρσεκιου, ἀπέτελεσαν μιὰ ἀκόμη ἀφορμὴ νὰ κατηγορηθεῖ, ἀνάμεσα στα ἄλλα, καὶ γιὰ φιλοχρηματία καὶ ὅτι με τὶς ἀπαιτήσεις του ἐκεῖ ὀδηγήθηκε σε ἀποσκίρτησι στὸ σχίσμα τῆς πλειοψηφίας τῶν χριστιανῶν τῆς Ἄνω Τζουμαγιάς⁷⁶.

Φαίνεται ὁμῶς ὅτι δὲν ὑπῆρχαν μόνο κατηγορίες σε βάρος του Προκοπίου, ἀλλὰ καὶ ἐπαινετικὰ σχόλια. Ἐτοί, ὅταν τὸ 1881 ὁ πατριάρχης Ἰωακείμ Γ΄ ζήτησε ἀπὸ τὸ φίλο του πρόξενο τῶν Σερρών Παπακωστόπουλο πληροφορίες γιὰ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς προξενικῆς περιφέρειας Σερρών, ἐκεῖνος του ἀπάντησε γιὰ τὸν μητροπολίτη Μελενίκου Προκόπιο: ...σήμερον τίποτε δὲν ἤμπορῶ νὰ εἶπω κατὰ τοῦ Ἱεράρχου τούτου. Ἦννόησεν τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν καὶ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος παρέχει τῷ Συλλόγῳ (ἐνν. Φιλεκπαιδευτικῷ) τὴν ἑαυτοῦ πρόθυμον συνδρομὴν καὶ σύμπραξιν ἐν ἅπασιν τοῖς διαμερίμασι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του καὶ συνετέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐνεργειῶν του... (ἐνν. του συλλόγου)⁷⁷.

Ὁ Προκόπιος υποστηρίχθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν πατριάρχη Διονύσιο τὸν Ε΄, με τὸν οὐοῖο γνωρίζοταν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὅταν ἀκόμη ὁ Προκόπιος ἦταν διάκονος του Δέρκων. Ὁ Διονύσιος ὁ Ε΄, υποστηρίζοντας τὸν μητροπολίτη Μελενίκου ἀπάντησε στὸν ὑπάλληλο τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολιν Ναοῦμ σχετικὰ με τὶς κατηγορίες σε βάρος του Προκοπίου ὅτι: ...ὁ Ἁγιος Μελενίκου ποιμαίνει ἐπαρχίας κατοικουμένας τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἑλληνοφάνων οὐς ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα

75. Νεολόγος, Πέμπτη 29 Δεκεμβρίου 1888, φ. 5855, σ. 3.

76. Α.Υ.Ε., πρὸξ. Σερρών Ἀρ. Μεταξὰς πρὸς πρέσβη Κωνσταντινουπόλεως Ν. Μαυροκορδάτο 309/7.11.1890/3457/19.11.1890.

77. Α.Υ.Ε., Πρὸξ. Σερρών 136/9.6.1881/1428/20.6.1881 πρὸς πρῶθην. Α. Κουμοινδούρο.

δέν ἠδυνήθη νά ἀποσπάσῃ μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν κόλπων τῆς Μ. Ἐκκλησίας χάριν τῆς προσπαθείας τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου... Ἡ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις μετάθεσις τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου δύναται νά φέρῃ λίαν σοβαρά ἀποτελέσματα ὧν τὴν εὐθύνην δὲν ἐπιθυμῆι νά ἀναλάβῃ (ενν. ο Πατριάρχης)...⁷⁸. Ο Διονύσιος σημειώνει μάλιστα σε ἄλλη του ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ο μητροπολίτης Μελενίκου οὐδέποτε καθυστέρησε τὴν περὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδρυμάτων συνδρομὴν του⁷⁹.

Στὴν Κωνσταντινούπολιν ο Προκόπιος δὲν ἔχασε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὴν εὐκαιρία νά δείξει τὸ μεγάλο καὶ πραγματικὸ του ενδιαφέρον γιὰ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς παιδείας στὴ Μακεδονία. Υπῆρξε μάλιστα ἓνα ἀπὸ τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς Μακεδονικῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος⁸⁰ καὶ πολλές φορές λειτουργῆσε στὸ ἰδιόκτητο Ἀγίασμα τῆς, τοῦ ὁποῦ κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος συντηροῦσε τὴ Σχολὴν Τσοτυλίου. Αἰξίζει νὰ αναφερθοῦν τὰ λόγια τοῦ Νικολάου Β. Τσοῦλκα στὴ λογοδοσία τῆς Ἀδελφότητος τοῦ ἔτους 1885-1886⁸¹: *Ἐν τῷ ἰδιοκτήτῳ τῆς Ἀδελφότητος Ἀγιάσματι, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ ὀβολοῦ τοῦ συντρέχοντος χριστωνύμου ποιμνίου συντηρεῖ κατὰ μέγα τὴν Σχολήν, ἐτελέσαμεν πάσας τὰς τελετὰς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνης, τὰ μνημόσυνα τῶν ἀοιδίμων εὐεργετῶν Ζαννῆ Σκυλίτση Στεφάνοβικ καὶ Κωνσταντίνου Σίσκου μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως Ἁγίου Μελενίκου κυρίου Προκοπίου, τοῦ βαθυσεβάστου ἡμῶν πατρὸς καὶ ποιμενάρχου, τρεῖς αὐτοκλήτως ἱερουργήσαντος καὶ τρεῖς ἐνὶ ἔτει φιλοδωρήσαντος ἡμᾶς ἀνά μιάν λίραν Τουρκίας, ἐκτὸς τῆς προθύμου ἐτησίως συνδρομῆς του. Νομίζομεν ὅτι λησμονοῦμεν μέγα καθήκον νά μὴ ἀναφέρωμεν τὸν τρανὸν ζῆλον τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν τούτου πατρὸς καὶ τὰς φιλαγάθους προθέσεις, πάντοτε ἐνθαυρῶνοντας καὶ παρηγοροῦντας ἡμᾶς διὰ τῆς Σοφοκλέους ρήτρας:*

«Θάρσει μοι, θάρσει, τέκνον, ἔτι μέγας οὐρανῷ Ζεὺς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει».

Ο Προκόπιος ὡς μητροπολίτης Μελενίκου διετέλεσε συνοδικὸς γιὰ μιὰ περίπτου διετία 20.2.1885-16.8.1886⁸² καὶ εφοροταμίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης⁸³. Σὲ ἐγγράφῳ τοῦ Προξενεῖου Σερρών⁸⁴ φαίνεται ὅτι ο πα-

78. Α.Υ.Ε., Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως 112/30.3.1887/881/2.4.1887 (ἐπιστολὴ Ναοῦμι).

79. Α.Υ.Ε., Πρὸς Σερρών 100/12.5.1887/1019/18.5.1887 (συνημ. ἐγγρ. 29.7.1887).

80. Νικ. Β. Τσοῦλκας, *Ἐτήσια λογοδοσία τῆς Μακεδονικῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος τοῦ ἔτους 1885-1886*, Κωνσταντινούπολις 1886, σ. 4.

81. Ο.π., σ. 26.

82. *Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως* 6 (1884-1885) 230 (20.2.1885) καὶ 9 (1886) 364 (31.8.1886).

83. Ο.π., τόμ. 9 (1886) 263.

84. Α.Υ.Ε., Υπουργεῖο Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐκτακτὸ ἀπεσταλμένο στὴν Κωνσταντινούπολιν Ἰωάν. Κουντουριώτη 1957/5.8.1886.

τριάρχης Ιωακείμ ο Δ΄ απομάκρυνε, κατόπιν «θερμῶν παρακλήσεων» της ελληνικής διπλωματίας τον Προκόπιο από το Μελένικο καλώντας τον ως συνοδικό στην Κωνσταντινούπολη και υποσχέθηκε ότι με την πρώτη ευκαιρία θα τον αντικαταστήσει. Η αλήθεια όμως είναι ότι ο Προκόπιος κλήθηκε συνοδικός κατά το Συνταγμάτιο, επειδή εκωλύοντο οι μητροπολίτες Φιλαδελφείας και Μεσημβρίας να παραστούν ως συνοδικοί⁸⁵. Στις 2 Δεκεμβρίου του 1886 ο «Νεολόγος» δημοσίευσε την είδηση: *ἀγγέλλεται ἐκ Μελενίκου ὁ θάνατος τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου τῆς εἰρημένης ἐπαρχίας Προκοπίου, πέρυσι χρηματίσαντος συνοδικοῦ μέλους*⁸⁶. Η «Βυζαντίς» στις 4 Δεκεμβρίου όμως τη διέψευσε σχολιάζοντας ότι ουδέποτε στα Πατριαρχεία έφτασε ανάλογη είδηση⁸⁷.

Οι αντιδράσεις και οι κατηγορίες σε βάρος του Προκοπίου πρέπει να ήταν τα αίτια που τον έφεραν τον Ιούλιο του 1887 υποψήφιο για τη μητρόπολη Ικονίου, χωρίς όμως επιτυχία, με συνυποψήφιους τον Βάρνης Κύριλλο και τον πρώην Χίου Αμβρόσιο που τελικά εξελέγη⁸⁸. Στις 31 Μαρτίου του 1888 ήταν και πάλι υποψήφιος για τη Μητρόπολη Ερσεκίου, στην οποία η θητεία του ως μητροπολίτη (1863-1865) είχε χαρακτηριστεί ευδόκιμη, μετά την παραίτηση του Ερσεκίου Ιγνατίου. Υποψήφιοι για τη θέση ήταν εκτός από τον Προκόπιο ο Σκοπίων Παΐσιος και ο αρχιμανδριτής Λεόντιος Ραδοούλοβιτς, ο οποίος και εξελέγη⁸⁹.

Τον Ιούνιο του 1889 η Σύνοδος επέτρεψε, ύστερα από κυβερνητική άδεια, στον Προκόπιο να μεταβεί στη Βιέννη για τη θεραπεία των ματιών του⁹⁰. Ο Προκόπιος έπασχε από καταρράκτη και στους δύο οφθαλμούς⁹¹. Το Σεπτέμβριο όμως του ίδιου έτους προσκλήθηκε πάλι κατά το Συνταγμάτιο ως συνοδικός. Έτσι κλήθηκε να επιστρέψει από τη Βιέννη στην Κωνσταντινούπολη και όχι στο Μελένικο⁹². Δυστυχώς δεν υπάρχουν πληροφορίες, αν τελικά ο Προκόπιος μετέβη στην Κωνσταντινούπολη ή επέστρεψε στην έδρα του.

Μέχρι τις παραμονές του θανάτου του η ελληνική κυβέρνηση ζητούσε την απομάκρυνσή του από το Μελένικο. Ενδεικτική είναι η αναφορά του πρόεβη στην Κωνσταντινούπολη Μαυροκορδάτου προς το Υπουργείο των Εξωτερικών τον Ιούνιο του 1891, στην οποία επίσης φαίνεται και η διαμάχη των δύο εθνικών κέντρων, Αθήνας και Φαναρίου: *...ἐάν μὴ οὕτως ἢ ἄλλως ὁ ἀνάξιος καὶ ἐπικίνδυνος Μητροπολίτης Μελενίκου ἀπομακρυνθῆ τῆς ἐπαρχίας του ἢ*

85. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 6 (1884-1885) 111 (1.12.1884).

86. Νεολόγος, Τρίτη 2 Δεκεμβρίου 1886, φ. 5249, σ. 2.

87. Νεολόγος, Παρασκευή 5 Δεκεμβρίου 1886, φ. 5252, σ. 3.

88. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 11 (1887) 92 (31.7.1887).

89. Ὁ.π., 12 (1887-1888) 165.

90. Ὁ.π., 13 (1888-1889) 257 (14.6.1889).

91. Νεολόγος, Σάββατο 9 Ιουλίου 1888, φ. 7156, σ. 3.

92. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., σ. 354.

Ἑλληνική Κυβέρνησις θὰ λάβῃ πλέον τὸ ἐνδόσιμον νὰ σκεφθῆ ἂν ἡ ἀδιαφορία τοῦ Πατριαρχείου εἰς ἱκανὰς σπουδαίας ἐννοίας αἰτήματά της δέον νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὴ τὴν διαρρυθμίσιν ἀλλοίωιν πρὸς τὸ Φανάριον σχέσεων. Στὴν ἴδια ἀναφορὰ ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ μητροπολίτης Μελενίκου τυγχάνει προστασίας καὶ ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν ἐπαρχία του ἐμπνέει φόβους στο Πατριαρχεῖο⁹³.

Ὁ Προκόπιος ἀπεβίωσε στὴν ἐδρα του, τὸ Μελένικο, στὶς 28 Αὐγούστου 1891⁹⁴, σὲ μεγάλη ηλικία⁹⁵ (τὸ 1887 ἦταν ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἀρχιερέων⁹⁶). Ὁ ἐνταφιασμός του ἐγένετο στὸν περιβόλο τοῦ μονυδρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου στο Μελένικο⁹⁷, ἐνὸς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος οὐρίστηκε ὁ Δαφνουσίας Κωνσταντίνος⁹⁸ (τοποτηρητὴς εἰχε οὐρίσει ὁ Σερρών).

Τὸ ζήτημα τῆς περικοπῆς τοῦ Προκοπίου ἀπασχόλησε ἀρκετὰ τὸ Πατριαρχεῖο, ἀπὸ τὴν ἀγνῆση κυρίως τοῦ χακίμη (δικαστῆ) τοῦ Μελενίκου νὰ παραδώσει τὰ κλειδιά τοῦ χρηματοκιβωτίου τοῦ ἀποθανόντος στὸν ἐκπρόσωπο τῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου διάκονο Κωνσταντῖνο Μικρούλη, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸ λόγῳ αὐτὸ εἶχε μεταβεῖ στο Μελένικο⁹⁹. Με διάβημα τοῦ Πατριαρχείου στὴν Ὑψηλὴ Πύλῃ ἐκδόθηκε διαταγὴ πρὸς τὸ χακίμη καὶ ἔτσι ἔληξε τὸ θέμα.

Διάδοχος τοῦ Προκοπίου στο Μελένικο τοποθετήθηκε, με κάποια καθυστέρηση λόγῳ τῆς χηρείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ ἀπὸ Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν Ἀλέξανδρος Τριανταφυλλίδης, ἀρχιερέας με πολυσχιδὴ δραστηριότητα¹⁰⁰.

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Προκοπίου μέσα στὴν πολὺχρονη ζωὴ του καὶ στὴν ἐπίσης πολὺχρονη ἀρχιερατεία του σημαδεύτηκε ἀπὸ πολλὲς φάσεις, ὅχι

93. Α.Υ.Ε., Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν 1744/29.6.1991. Στὸ Α.Υ.Ε., Πρωξ. Σερρών πρὸς Ὑπουργ. Ἐξωτερ. 260/23.11.1884/173/7.12.1884 ἀναφέρεται ὡς προστάτης τοῦ Προκοπίου ὁ συνοδικὸς γέροντάς του μητροπολίτης Ἀμασειᾶς καὶ ἕνας γραμματέας τοῦ Πατριαρχείου με τὸ ὄνομα Καλιφρονάς.

94. Θεοκλήτου Φιλίππαιου, ὀ.π., ΑΑ' (1960), σ. 531.

95. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 15 (1891-1892) 210 (Παρασκευή 30.8.1891):

Θάνατος Μητροπολίτου Μελενίκου - Τηλεγραφήματα ἀποσταλλέντα εἰς τὰ Πατριαρχεῖα παρὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Μελενίκου ἠγγειλαν τὸν θάνατον τοῦ γηραιοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου ἐπισυμβάντος τὴν πρωΐαν τῆς Τετάρτης. Ἡ Α.Σ. ὁ ἅγιος Τοποτηρητὴς ἐνετείλατο τηλεγραφικῶς τοῖς αὐτόθι ἀρμοδίους, ὅπως οὗτοι συνωδᾶ τοῖς κανονισμοῖς προβῶσιν εἰς τὰ ἀπαιτούμενα διαβήματα περὶ τῆς σφραγίσσεως τῆς περιουσίας τοῦ αὐοιδίμου ἱεράρχου.

96. Α.Υ.Ε., Πρωξ. Σερρών 100/12.5.1887/1019/28.5.1887 (σημ.Πρεσβ. Κων/λεως, Πέρα 29.7.1887).

97. Ἐκκλ. Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 16 (1892) 168.

98. Ο.π., τόμ. 15 (1891-1892) 217 (6.9.1891) καὶ 226 (13.9.1891).

99. Ο.π., τόμ. 15 (1891-1892) 258 (11.10.1891).

100. Ο.π., τόμ. 16 (1892-1893) 168, καὶ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 8, σ. 925.

άσχετες με τις εκάστοτε καταστάσεις. Ήταν επαναστάτης στα Τρίκαλα, οργανωτικός στην Ερζεγοβίνη, αλλά κατηγορήθηκε ως ύποπτος και εθνικά επικίνδυνος στο Μελένικο¹⁰¹. Έδειξε αγάπη για τον κλήρο, ενδιαφέρον για την παιδεία και τη μορφωσή του, ανεξάρτητα από την καταγωγή του καθενός, καθώς και επιθυμία για ομαλή και ειρηνική συμβίωση του ποιμνίου του. Η ευαισθησία του για τα ολαβόφωνα πνευματικά του τέκνα ήταν φανερή, ίσως λόγω της καταγωγής του. Αποτελούσαν εξάλλου την πλειοψηφία στην επαρχία του. Ο Προκόπιος αρχιερέτευσε σε εποχή με σημαντικά γεγονότα τόσο για την εκκλησία, όσο και για τα Βαλκάνια. Αρχιερέας γηραιός την εποχή των σημαντικών αυτών εξελίξεων δεν μπόρεσε ν' ακολουθήσει τις επιταγές των καιρών με αποτέλεσμα να γίνει στόχος πολλών κατηγοριών. Ωστόσο η πίστη και αφοσίωσή του στο Οικουμενικό Πατριαρχείο σε εποχή αμφισβητήσεων και συγκρούσεων δικαιολογεί αντίστοιχα και το σεβασμό του Πατριαρχείου προς αυτόν και την άρνησή του να τον απομακρύνει από την επαρχία του και από τα πνευματικά του τέκνα.

Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών

ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΜΠΑΚΑΣ

---

101. Βλ. και Α.Υ.Ε., Προξ. Σεργίων προς Υπουργ. Εξωτερικών 225/11.10.1884 καθώς και Α.Υ.Ε., Υπουργ. Εξωτερ. προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως 1590/27.10.1884.

SUMMARY

Ioannis Th. Bakas, *Prokopios the Serrean, Metropolitan of Melnik: An Orthodox Prelate Caught up in the Maelstrom of Ethnic and Racial Rivalries and the Conflict between Athens and the Phanar.*

When the Bulgarian Question came to a head, some alarming tendencies appeared among metropolitans who seemed to be compliant towards the Bulgarians and were hampering the work of the official national policy. The metropolitans were demanding greater authority—chiefly in the sphere of education—that was already being transferred to the consuls, thus rendering the collaboration between the Greek state and the Great Church increasingly delicate.

A number of metropolitans were caught up in the maelstrom of ethnic and racial rivalries and the conflict between the two national centres, Athens and the Phanar. Some of them in particular, despite the strong feeling they provoked, showed themselves to be compliant and conciliatory towards the Slavonic element.

One typical case of a metropolitan accused of being pro-Bulgarian was that of Prokopios of Melnik, who hailed from the village of Melenikitsi in Serres prefecture. His was a chequered career. As Bishop of Trikke (1849-1854), he took part in the 1854 rebellion in Thessaly against the Turks, who exiled him to Mount Athos. Subsequently, as the delegate of Metropolitan Dionysios Tapinou in Melnik (1857-1863), he implemented a moderate policy, though he frequently favoured the local Bulgarians, and was indicted for this by the Greek diplomatic authorities. After nine years in the Diocese of Ersek in Hercegovina (1864-1875), which he organised in an exemplary manner, he was elected Metropolitan of Melnik (1875-1891). His interest focused on the training of the clergy, so that he would have capable, educated men to work with. However, he was also concerned with the establishment and smooth running of Bulgarian schools, insofar as the Patriarchate would allow it, and he often provided openings for Pan Slavist propaganda. Prokopios's conduct in Greek Melnik, particularly his sympathy for, and the genuine love he showed for the Bulgarian element, roused the suspicions of the Greek Consulate in Serres, which accused him of not being interested in working with it on national and educational affairs. The Greek diplomats asked the Patriarchate

to remove Prokopios from his diocese on several occasions. The desire of the Demir Hissar section to have a bishop of its own was a blow struck against Prokopios, and the Tapinou family was also antipathetic towards him. On the other hand, Prokopios enjoyed the sympathy and support of the Patriarchate and, above all, its respect, given that he was one of its oldest and most loyal prelates. Apart from his conduct in Melnik, as a member of the synod he also took a general interest in Greek learning, being also a member of the Educational Fraternity, to which he gave both moral and financial support on a number of occasions. However, the backlash against him in his diocese was constantly on the increase, particularly after Athens imposed its line regarding national policy among the Greeks beyond the borders, and it continued until his death at a very advanced age in 1891.